

HENRİ LEFEBVRE'İN SOSYOLOJİSİ: GÜNDELİK HAYATIN ELEŞTİRİSİ

Arif AKBAŞ*

ÖZ

“Gündelik Hayatın Eleştirisi”, Fransız sosyolog ve felsefeci Henri Lefebvre tarafından kaleme alınmış bir eserdir. Kitap, günlük yaşamın nasıl anlaşılması gerektiği ve modern toplumun günlük yaşam üzerindeki etkileri üzerine derinlemesine bir eleştiri sunar. Lefebvre, günlük yaşamın sadece sıradan bir rutin olmadığını, aksine kapitalizmin, teknolojinin ve bürokrasinin etkileriyle dolu karmaşık bir alan olduğunu savunur. Ona göre, günlük yaşam sadece bireylerin özel alanı değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin ve güç dinamiklerinin bir yansımasıdır. Lefebvre, günlük yaşamın eleştirisini yaparken, insanların bu alanda ne tür deneyimler yaşadıklarını, nasıl etkilendiklerini ve toplumsal yapılarla nasıl etkileşime girdiklerini inceler. Kitap, günlük yaşamın sıkıcı ve monoton olduğu fikrini reddeder ve bunun yerine, günlük yaşamın derinliklerinde gizlenmiş olan toplumsal çelişkileri ve potansiyelleri keşfetmeye teşvik eder. Lefebvre'in “Gündelik Hayatın Eleştirisi”, modern toplumun temel dinamiklerini anlamak ve değiştirmek isteyenler için önemli bir kaynak olarak kabul edilir. Kitap, günlük yaşamın sadece bireysel deneyimlerin ötesinde bir anlam taşıdığını ve toplumsal değişim için bir alan olarak ele alınması gerektiğini vurgular. Bu makalede Henri Lefebvre'in düşünceleri yorumlayıcı yaklaşım çerçevesinde açıklanıp tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gündelik Hayatın Sosyolojisi, Diyalektik Yabancılaşma, Şaşırtmaca, Modernlik, Batı Marksizmi.

THE SOCIOLOGY OF HENRI LEFEBVRE: THE CRITIQUE OF EVERYDAY LIFE

ABSTRACT

“Critique of Everyday Life” is a seminal work penned by French sociologist and philosopher Henri Lefebvre. Offering an in-depth analysis, the book scrutinizes how daily life ought to be comprehended and the ramifications of modern society on it. Lefebvre posits that daily life transcends mere routine, serving as a complex arena permeated by the influences of capitalism, technology, and bureaucracy. He contends that daily life constitutes not solely the private domain of individuals but also mirrors social relations and power dynamics. In his critique, Lefebvre delves into the experiences people undergo in this sphere, their resultant impacts, and their interactions with societal frameworks. Rejecting the notion of daily life as mundane and monotonous, the book urges exploration of the social contradictions and potentials latent within it. Lefebvre's “Critique of Everyday Life” stands as a pivotal resource for those aiming to comprehend and transform the foundational dynamics of contemporary society. It underscores that daily life carries significance beyond individual experiences, warranting recognition as a locus for social change. This article will elucidate and evaluate Henri Lefebvre's ideas within the framework of an interpretive approach.

Keywords: Sociology of Everyday Life, Dialectical alienation, Mystification, Modernity, Western Marxism.

Atf: AKBAŞ, A. (2024). “Henri Lefebvre'in Sosyolojisi: Gündelik Hayatın Eleştirisi”, *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (5), 73-94.

Citation: AKBAŞ, A. (2024). “The Sociology of Henri Lefebvre: The Critique of Everyday Life”, *HABITUS Journal of Sociology*, (5), 73-94.

Başvuru / Received: 09 Şubat 2024 / 09 February 2024

Kabul / Accepted: / 01 Mart 2024 / 01 March 2024

Derleme Makale / Review Article.

EXTENDED ABSTRACT

The sociology of everyday life constitutes a significant field within sociology, focusing on examining the events, relationships, and experiences individuals encounter in their daily routines. Research in this domain utilizes diverse methodologies to comprehend the everyday

* Dr. Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yıldızeli MYO, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, E-posta: aakbas@cumhuriyet.edu.tr, ORCID Numarası: 0000-0002-8480-4350

practices, habits, beliefs, and values of ordinary people, often adopting a micro-level perspective. It serves as a crucial tool for understanding how individuals interact with social structures, how their daily lives are molded, and how they contribute to processes of social change. Emphasizing the importance of understanding daily life within social and cultural contexts, this discipline explores how people's routines, habits, and interactions are influenced by social structures, as well as the impact of cultural practices, symbols, and language (Kalekin-Fishman 2013: 714).

Studies within this field scrutinize the patterns and social roles governing daily lives, investigating their potential for change or transformation. By delving into the political, economic, and social dimensions of everyday life, researchers aim to grasp its relationship with broader social structures. Thus, the sociology of everyday life offers a comprehensive framework for analyzing individuals' daily experiences, dissecting social structures, and examining processes of social change. Despite the challenge of summarizing its focus due to the lack of systematic integration among its subfields, it encompasses various theoretical perspectives such as symbolic interactionism, dramaturgy, labeling theory, phenomenology, ethnomethodology, and existential sociology. Hence, rather than a fragmented collection, it represents a cohesive theoretical field with an eclectic synthesis, allowing for diverse perspectives to inform theoretical formulations and experimental findings (Adler 1987: 217-218).

Dialectical alienation, a cornerstone concept in Marxist sociology and philosophy, denotes the estrangement individuals experience within capitalist relations of production. This separation extends to their relationships with themselves, others, the products they create, and the production process. Rooted in Marxist theory, dialectical alienation highlights how capitalist systems strip workers of ownership and control over their labor's fruits, leading to a sense of disconnection from their products and their own humanity. Moreover, it underscores the alienating effects of competitive individualism, which severs social ties and fosters a pervasive sense of loneliness. Understanding dialectical alienation is pivotal for critiquing capitalist society and envisioning alternative models centered on class struggle and social transformation (Wells 1972: 7-32).

In his works, Henri Lefebvre introduces the concept of "mystification" to elucidate how capitalism obscures reality through ideological and cultural mechanisms, aligning individuals with its imposed values. This process steers people toward consumption and competition, diverting them from authentic needs and desires. By critiquing mystification, Lefebvre

advocates for breaking free from ideological constraints and challenging the system's limits, thus fostering personal liberation and social change (Merrifield 2002: 167-168).

Lefebvre's notion of "social space" delves into the spatial dimensions of social relations, structures, and practices, emphasizing that it encompasses not only physical locations but also interpersonal interactions and symbolic meanings. This concept sheds light on how power dynamics and social disparities manifest spatially, revealing socio-economic differences and patterns of segregation. By considering the cultural and symbolic dimensions of space, Lefebvre's framework provides a lens for comprehending societal organization and spatial expressions of power (Gottdiener 1993: 129-134).

Furthermore, Lefebvre's exploration of "urbanity" and "rurality" aims to decipher the distinctive social, cultural, and spatial characteristics of urban and rural areas. While urbanity embodies traits of urban life, including dense populations, cultural diversity, and modern lifestyles, rurality signifies the features of rural life, characterized by agriculture and traditional social structures. Lefebvre argues for viewing urbanity and rurality as complementary rather than contradictory, advocating for a balanced coexistence that allows individuals to experience diverse lifestyles across urban and rural settings (Lefebvre 2003: 4-9).

Some of Henri Lefebvre's ideas have been examined in a controversial and critical manner. Certain critics argue that Lefebvre fails to adequately address the economic dimension of his analyses. It is noted that despite Lefebvre's strong commitment to the Marxist tradition, he did not delve deeply into the role of economic relations and the effects of the capitalist system on spatial arrangements. While Lefebvre is recognized for viewing space not only as a physical phenomenon but also as a product of social relations, some critics contend that his analyses lack sufficient attention to cultural and ideological dimensions, neglecting necessary depth in examining interactions in these areas. Some of Lefebvre's concepts and theses are criticized for their generalizations and abstractions, with particular concern raised regarding the practical applicability of notions such as the "Right to the City." Lefebvre's political activities, especially his involvement in the 1960s student revolt, are considered by some to have compromised his academic analysis, potentially undermining impartiality and objectivity. Additionally, his universal critique of capitalism faces criticism for its lack of clarity regarding alternatives and practical solutions, with critics pointing out a deficiency in concrete proposals and strategies for overcoming capitalism and establishing a more just society. Henri Lefebvre's ideas merit critical evaluation, and the ongoing debate surrounding his theories persists in the social sciences and social movements. Critiques contribute to a deeper understanding and

development of Lefebvre's work, which has deeply influenced numerous philosophers and social theorists. Foucault, for example, drew inspiration from Lefebvre's work on the relations of space and power, evident in concepts like "heterotopia." Similarly, social theorists like David Harvey, Edward Soja, and Neil Smith have been influenced by Lefebvre's ideas on urban space and the social production thereof. Lefebvre's impact extends to the field of sociology, as seen in the work of his renowned student, Jean Baudrillard. Through his emphasis on the impact of space on social structures, analysis of everyday life, critique of modernity, and advocacy for the democratization of urban space, Henri Lefebvre has significantly shaped contemporary social theory and urban studies. His legacy remains a subject of discussion and study, continuing to inspire advanced research in the social sciences.

Henri Lefebvre's sociological approach offers a significant perspective for questioning the foundations of modern society through its focus on critiquing everyday life. His analyses underscore that everyday life comprises not only individual experiences but also reflects broader social structures and power dynamics. This article explores how Lefebvre employs the critique of everyday life to shed light on the role it plays in understanding social change and envisioning alternative social orders. Lefebvre's works delve deeply into social structures and spatial practices, with a central focus on critiquing everyday life. This approach reveals how individuals' daily experiences are intertwined with social relations and ideological frameworks. Consequently, Lefebvre's sociology serves as a platform for advocating social change through the critique of everyday life, suggesting the possibility of alternative social arrangements. This article highlights the significance of critiquing everyday life within Lefebvre's sociology. His perspective underscores that everyday life transcends mere routine actions, serving as a mirror of social structures and power dynamics. Within this framework, Lefebvre's analyses play a pivotal role in comprehending social change and envisaging alternative social orders. It elucidates how Lefebvre's sociology utilizes the critique of everyday life and underscores the contributions of his work to social thought.

GİRİŞ

Henri Lefebvre, 20. yüzyılın önemli sosyologlarından biri olarak kabul edilir. Onun sosyolojik yaklaşımı, özellikle gündelik hayatın incelenmesine odaklanır ve bu bakış açısı modern toplumun temel yapılarını sorgulamak için önemli bir çerçeve sunar. Lefebvre'in çalışmaları, insanların günlük yaşamlarını yaşadıkları mekânları ve bu mekânların nasıl şekillendiğini anlamaya yöneliktir. O, gündelik hayatı, bireylerin toplumsal ilişkilerini, kültürel pratiklerini ve mekânsal deneyimlerini analiz ederek, toplumsal yapıların altında yatan dinamikleri ortaya

çıkarmaya çalışır. Bu nedenle, Lefebvre'in sosyolojisi, gündelik hayatın eleştirel bir analizi üzerine odaklanır ve bireylerin sosyal dünyalarını anlamak için geleneksel yaklaşımları sorgular.

Gündelik yaşamın eleştirisi, Lefebvre'in sosyolojisinde merkezi bir konumdadır çünkü o, toplumsal yapıların temelindeki güç ilişkilerini ve ideolojik yapıları günümüzdeki gündelik pratiklerde arar. Ona göre, günlük yaşam sadece bireylerin rutin eylemlerinin bir birikimi değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin ve güç dinamiklerinin bir yansımasıdır. Dolayısıyla, günlük yaşamın eleştirisi, bireylerin toplumsal yapılarla etkileşimini, günlük yaşamın nasıl ideolojik olarak işlediğini ve bu durumun toplumsal değişimle nasıl ilişkilendirildiğini anlamak için önemli bir araç sağlar.

Bu metinde Henri Lefebvre'in sosyolojik perspektifinin temelini oluşturan gündelik yaşamın eleştirisini vurgulamaktadır. Lefebvre'in yaklaşımı, gündelik hayatın sadece bireylerin kişisel deneyimlerinden ibaret olmadığını, aynı zamanda toplumsal yapıların ve güç ilişkilerinin bir yansıması olduğunu iddia eder. Bu bağlamda, Lefebvre'in çalışmaları, toplumsal değişimin anlaşılmasında ve alternatif sosyal düzenlerin hayal edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu makale, Lefebvre'in sosyolojik perspektifini daha derinlemesine inceleyecek ve onun gündelik hayatın eleştirisini nasıl kullandığını gösterecektir.

Günlük Yaşam Sosyolojisi ve Henri Lefebvre

Günlük yaşam sosyolojisi, sosyoloji disiplininin önemli bir alanını oluşturur ve insanların günlük yaşamlarında karşılaştıkları olayları, ilişkileri ve deneyimleri inceleyen bir yaklaşımı ifade eder. Bu alandaki araştırmalar, sıradan insanların günlük pratiklerini, alışkanlıklarını, inançlarını ve değerlerini anlamak için çeşitli yöntemler kullanır ve genellikle mikro düzeyde odaklanır. Günlük yaşam sosyolojisi, bireylerin toplumsal yapılarla olan etkileşimlerini, günlük yaşamlarının nasıl şekillendiğini ve toplumsal değişim süreçlerine nasıl katkıda bulduklarını anlamak için önemli bir araç sağlar. Bu disiplin, insanların günlük yaşamlarının sadece bireysel değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bağlamlarda da anlaşılması gerektiğini vurgular. Günlük yaşam sosyolojisi, insanların günlük rutinlerinin, alışkanlıklarının ve etkileşimlerinin sosyal yapılar tarafından nasıl şekillendirildiğini ve belirlendiğini araştırır. Aynı zamanda, kültürel pratiklerin, sembollerin ve dilin günlük yaşam üzerindeki etkilerini de inceler (Kalekin-Fishman 2013: 714).

Bu alandaki çalışmalar, insanların günlük yaşamlarının kalıplarını ve sosyal rollerini sorgular ve bu kalıpların nasıl değişebileceğini veya dönüşebileceğini araştırır. Ayrıca, günlük

yaşamın politik, ekonomik ve toplumsal boyutlarına odaklanarak, günlük yaşamın daha geniş toplumsal yapılarla ilişkisini anlamaya çalışır. Günlük yaşam sosyolojisi, bireylerin günlük deneyimlerini anlamak, toplumsal yapıları analiz etmek ve toplumsal değişim süreçlerini incelemek için önemli bir çerçeve sunar. Bu disiplin, sıradan insanların yaşamlarını anlamak ve toplumsal dönüşümü ele almak için kapsamlı bir yaklaşım sağlar. Günlük yaşam, birçok sosyolojik teoriye ilham kaynağı olmuş ve artık disiplinin tanınmış bir dalıdır (Kalekin-Fishman 2013: 714). Günlük yaşam sosyolojisinin odak ve kapsamını kısa ancak kapsamlı bir şekilde özetlemeye çalışmak zordur çünkü alt alanları arasında sistemli bir entegrasyon eksikliği ve çeşitliliği bulunmaktadır. Aslında, günlük yaşam sosyolojisi, sembolik etkileşimcilik, dramaturji, etiketleme teorisi, fenomenoloji, etnometodoloji ve varoluşçu sosyoloji gibi birkaç ilgili ancak farklı teorik perspektifi kapsayan bir çatı terimdir. Dolayısıyla ortaya şu sorular çıkar: Günlük yaşam sosyolojisi sadece parçalanmış kısımların bir koleksiyonu mudur, mülkiyet çıkarlarını korumak için tek bir bakış açısı olarak keyfi olarak adlandırılır mı? Günlük yaşam perspektifini belirgin bir teorik beden olarak karakterize eden bir şey var mı? Biz, günlük yaşam sosyolojisinin bir teorik alanı temsil ettiğini iddia ediyoruz (ancak sıklıkla belirli yöntemlerle ilişkilendirilir) ve bir iklimi kapsar; düşünce uyumlu ve sosyolojik düşünürler arasında eklettik sentez sağlanmış, mikro perspektif kullanır. Bu kapsayıcı yaklaşım içinde, bireysel uygulayıcılar, çeşitli birbirine bağlı bakış açılarından yararlanarak, kendi teorik formülasyonlarına çeşitli kamplardan fikirleri dâhil ederek, deneysel bulguları için ilgi alanı arayabilirler. Bu nedenle, günlük yaşam alanı, içeriden ve dışarıdan yaratıcı bir şekilde çizilen fikirlerden yeni alt alanların ortaya çıktığı, gelişen bir uyum sürecinin bir parçası olmuştur (Adler 1987: 217-218).

Diyalektik yabancılaşma, Marksist sosyolojide ve felsefede önemli bir kavramdır. Bu kavram, Karl Marx'ın eserlerinde ve onun öğretilerini geliştiren diğer düşünürlerin çalışmalarında sıkça kullanılmıştır. Diyalektik yabancılaşma, bir bireyin kendisiyle, diğer insanlarla, ürettiği eserlerle ve üretim süreciyle olan ilişkilerinde ortaya çıkan bir tür ayrışmadır. Marksist teoriye göre, diyalektik yabancılaşma, kapitalist üretim ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Kapitalist sistemde, işçiler emeklerinin ürünlerine sahip değildirlere ve üretim sürecinde kontrol sahibi değillerdir. Bu durum, işçilerin kendi emeklerinin ürünlerine yabancılaşmasına ve üretim sürecinde kendilerini kaybetmelerine neden olur. Diyalektik yabancılaşma aynı zamanda bireyin kendi insan doğasından ve diğer insanlarla ilişkilerinden uzaklaşmasını da ifade eder. Kapitalist toplumda, rekabetçi ve bireyci bir ortamda, insanlar birbirleriyle olan bağlarını kaybederler ve sadece rekabet içinde oldukları bir dünyada

yalnızlaşırlar. Bu kavramın anlaşılması, kapitalist toplumun eleştirisini yapmak ve alternatif bir toplum modeli önermek için önemlidir. Marksistler, diyalektik yabancılaşmanın ancak sınıf mücadelesi ve toplumsal dönüşümle aşılacağını savunurlar. Bu nedenle, diyalektik yabancılaşma kavramı, toplumsal değişim ve dönüşüm için bir kılavuz olarak kullanılır (Wells 1972: 7-32).

Lefebvre'in "Mystification" (şaşırtma ya da gizleme) kavramı da onun eserlerinde sıkça ele aldığı konulardan biridir. Lefebvre'e göre, mystification, kapitalist toplumun insanları ve ilişkileri üzerindeki bir tür sis perdesi gibi çalışır. Kapitalizm, bireyleri ve toplumu etkileyen çeşitli ideolojik ve kültürel araçlar kullanarak gerçekliği bulandırır ve insanları sistemin dayattığı değerlerle uyumlu hale getirir. Bu, insanların gerçek ihtiyaçları ve istekleri yerine, tüketim ve rekabet üzerine kurulu bir yaşam tarzını benimsemelerine yol açar. Mystification, bireylerin ve toplumun gerçeklikten uzaklaşmasına ve sistemin sürdürülebilirliğini sağlamak için gerekli olan ideolojik süreçleri kabul etmelerine neden olur. Kapitalist toplumda, ekonomik ve siyasi güç sahipleri, mystification aracılığıyla kendi çıkarlarına hizmet eden ideolojileri ve normları yayarak insanları kontrol altında tutarlar. Lefebvre, "mystification"ın eleştirisiyle, insanları gerçeklikten koparıp sistemin sınırlarını sorgulamaya teşvik eder. Ona göre, bu gizleme sürecini fark etmek ve ona karşı çıkmak, insanların kendi özgürlükleri ve toplumsal dönüşüm için önemli bir adımdır. Dolayısıyla, Lefebvre'in çalışmaları, kapitalist toplumun ideolojik ve kültürel yapısını anlamak ve değiştirmek isteyenler için önemli bir kaynak olarak kabul edilir (Merrifield 2002: 167-168).

Onun "social space" (toplumsal mekân) kavramı, toplumsal ilişkilerin, yapıların ve pratiklerin mekânsal boyutunu incelemek için kullanılır. Lefebvre'e göre, toplumsal mekân sadece fiziksel bir alandan ibaret değildir, aynı zamanda insanların etkileşimleri ve ilişkileri tarafından şekillendirilir. Bu kavram, insanların yaşadığı ve faaliyet gösterdiği mekânların, toplumsal ilişkilerin ve yapıların bir yansıması olduğunu vurgular. Toplumsal mekânın bir diğer önemli özelliği, güç ilişkilerinin ve toplumsal farklılıkların mekânsal olarak nasıl ifade edildiğidir. Örneğin, kentlerdeki farklı mahalleler veya semtler, sosyo-ekonomik statü farklarını yansıtabilir ve bu da toplumsal mekânın nasıl ayrıştırıldığını gösterir. Lefebvre ayrıca, toplumsal mekânın sadece fiziksel olarak algılanan mekânlarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda semboller, imgeler ve anlamlar aracılığıyla da inşa edildiğini savunur. Bu, bir mekânın sadece fiziksel özelliklerine değil, aynı zamanda o mekâna atfedilen sosyal ve kültürel anlamlara da dikkat çeker. Henri Lefebvre'in "social space" kavramı, toplumsal ilişkilerin, yapıların ve pratiklerin mekânsal boyutunu anlamak için önemli bir araç olarak görülür. Bu kavram,

toplumların nasıl organize olduğunu ve güç ilişkilerinin nasıl mekânsal olarak ifade edildiğini anlamak için kullanılır (Gottdiener 1993: 129-134).

Henri Lefebvre, kentsel ve kırsal alanlar arasındaki farklılıkları ve bu alanların sosyal, kültürel ve mekânsal yapılarını anlamak için “urbanity” ve “rurality” kavramlarını ele almıştır. “Urbanity” terimi, kentli yaşamın ve kent kültürünün bir ifadesidir. Kentlerdeki yoğun nüfus, çeşitli etnik ve kültürel grupların bir arada bulunması, ekonomik faaliyetlerin merkezi olması ve modern yaşam tarzının benimsenmesi gibi özellikler, urbanitenin önemli öğeleridir. Kentler genellikle karmaşık bir yapıya ve çeşitli sosyal dinamiklere sahiptir. Kentlerdeki altyapı, hizmetler ve toplumsal etkileşimler, urbanitenin önemli bileşenleridir. Öte yandan, “rurality” terimi, kırsal yaşamın ve kırsal alanların özelliklerini ifade eder. Kırsal alanlar genellikle kentsel alanlardan daha az nüfusa sahip, daha az yoğun olarak yerleşmiş ve tarım veya doğal yaşam etkinlikleriyle daha belirgin hale gelir. Kırsal alanlar genellikle geleneksel kültürel ve sosyal yapıları korurken, kentsel alanlardan farklı bir yaşam tarzını ve deneyimi yansıtır. Lefebvre, urbanitenin ve ruralitenin birbiriyle çelişen değil, birbirini tamamlayan öğeler olduğunu öne sürer. Ona göre, kentsel ve kırsal alanlar arasındaki karşıtlık, toplumsal ve mekânsal bir denge olarak ele alınmalıdır. Bu denge, insanların hem kentsel hem de kırsal alanlarda yaşamalarını ve bu iki alan arasında geçişkenlik sağlayarak farklı yaşam tarzlarını deneyimlemelerini sağlar (Lefebvre 2003: 4-9). Lefebvre’ın “urbanity” ve “rurality” kavramları, kentsel ve kırsal alanların sosyal, kültürel ve mekânsal yapılarını anlamak için kullanılır ve bu alanlar arasındaki ilişkiyi vurgular.

Henri Lefebvre, modernlik kavramını ele alırken, çağdaş toplumların karakteristik özelliklerini ve bu özelliklerin toplumsal, kültürel ve ekonomik etkilerini inceler. Modernlik kavramı, Lefebvre’ın çalışmalarında merkezi bir rol oynar ve onun felsefi ve sosyolojik yaklaşımının temel bir parçasıdır. Lefebvre’a göre, modernlik, endüstrileşme, kentselleşme, teknolojik gelişme ve kapitalist ekonominin hâkim olduğu bir dönemi ifade eder. Bu dönemde, geleneksel toplumsal yapılar ve değerlerin yerini, rasyonellik, bireycilik ve ilerleme gibi modern değerler alır. Modernlik, aynı zamanda bilimsel ve teknolojik ilerlemenin hız kazandığı, ulus-devletlerin ve bürokrasinin güçlendiği, küreselleşmenin arttığı bir dönemi ifade eder. Ancak Lefebvre, modernliğin sadece ilerleme ve gelişme değil, aynı zamanda da bazı olumsuz etkileri olduğunu savunur. Ona göre, modernlik, bireyler arasında yabancılaşma, çevresel tahribat, kültürel standartlaşma ve toplumsal eşitsizlik gibi sorunlara neden olur. Modern toplum, kapitalizmin ve teknolojinin etkisi altında sürekli bir değişim ve dönüşüm içindedir, bu da bazılarında sürekli bir belirsizlik ve huzursuzluk duygusu verir. Lefebvre,

modernliği ele alırken, bu dönemin çelişkilerini ve karmaşıklıklarını vurgular. Ona göre, modernlik sadece ilerleme ve gelişme değil, aynı zamanda toplumsal dönüşüm ve çatışma da getirir. Bu nedenle, modernliği anlamak ve eleştirmek, toplumsal değişimin yönünü ve doğasını anlamak için önemlidir (Lefebvre 2012: 1-6).

Lefebvre'in çalışmaları, sadece Marksizm'in klasik teorilerine değil, aynı zamanda modern toplumun eleştirel analizine ve toplumsal dönüşüme ilişkin derinlemesine düşüncelere odaklanmıştır. Henri Lefebvre, Marksist düşüncenin temel prensiplerine bağlı kalarak, toplumsal yapıların eleştirel bir analizini yapar. Onun en önemli eserlerinden biri olan "Eleştirel Düşünce ve Toplumsal Gerçeklik", kapitalist toplumun yapılarını ve işleyişini derinlemesine inceler. Lefebvre, özellikle günlük yaşam, mekân ve kent gibi konulara odaklanarak, toplumsal ilişkilerin ve pratiklerin mekânsal boyutlarını vurgular. Lefebvre'in çalışmaları, batı Marksizm'inin genel gelişimiyle sıkı bir şekilde bağlantılıdır. Özellikle Frankfurt Okulu ve İtalyan Komünist Partisi'nin düşünürleriyle olan ilişkisi dikkat çekicidir. Frankfurt Okulu'nun eleştirel teorisyenleriyle yapılan etkileşimler, Lefebvre'in düşünsel gelişimini etkilemiştir. Ayrıca, Lefebvre'in İtalyan Komünist Partisi'nin etkisi altında kaldığı ve onların teorik çerçevesini benimseyerek geliştirdiği görülmektedir. Henri Lefebvre'in batı Marksizm'i üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Onun teorik çalışmaları, post-yapısalcılık, eleştirel coğrafya ve kültürel çalışmalar gibi alanlarda geniş bir etki yaratmıştır. Lefebvre'in "şehir ve mekân" kavramları, özellikle bugünkü kentsel çalışmaların temel taşlarından biri haline gelmiştir. Henri Lefebvre, batı Marksizm'inin önemli bir figürü olarak kabul edilir ve çalışmaları günümüzde hala önemini korumaktadır. Onun eleştirel ve yenilikçi yaklaşımı, toplumsal dönüşüm ve değişim konularında yeni ufuklar açmış ve gelecek nesil Marksist düşünürler için ilham kaynağı olmuştur (Kipfer 2013: 76-116).

Onun düşünceleri, Hegelci Marksizm ile derin bir etkileşim içindedir. Lefebvre'in çalışmaları, Marksizm ve Hegelci felsefe arasındaki ilişkiyi anlamak ve sentezlemek üzerine odaklanmıştır. Henri Lefebvre, Hegelci diyalektiğin ve felsefi idealizmin Marksist teorilerle nasıl sentezlenebileceği konusunda derinlemesine düşünmüştür. Özellikle, Lefebvre'in "Düşüncenin Diyalektiği" adlı eseri, Hegelci diyalektiği Marksist materyalizmle birleştirme çabasını yansıtır. Lefebvre, Hegel'in diyalektik yöntemini, toplumsal yapıların ve çelişkilerin analizinde kullanırken, aynı zamanda Hegel'in idealizmini eleştirir ve materyalist bir bakış açısını vurgular. Henri Lefebvre'in çalışmaları, Hegelci Marksizm üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Özellikle, Lefebvre'in diyalektik yaklaşımı ve toplumsal yapıların analizi, Hegelci Marksizm'in gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Lefebvre'in Hegelci diyalektiği ve

materyalist Marksizm'i bir araya getirme çabası, birçok akademisyen ve düşünür üzerinde derin bir etki bırakmıştır. Henri Lefebvre'in Hegelci Marksizm'e yönelik eleştirileri ve katkıları da önemlidir. Lefebvre, Hegel'in idealizmini ve metafizik yaklaşımını eleştirirken, Hegel'in diyalektik yöntemini Marksist teorilerle uyumlu hale getirmeye çalışır. Bu çaba, Marksist düşüncenin gelişiminde ve Hegelci Marksizm'in yeniden değerlendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Henri Lefebvre'in Hegelci Marksizm üzerindeki düşünsel etkisi büyüktür. Onun çalışmaları, Marksizm ve Hegelci felsefe arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamamıza ve sentezlememize yardımcı olmuştur. Lefebvre'in diyalektik yaklaşımı ve eleştirel analizi hem Marksist teorinin hem de Hegelci felsefenin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur (Elden 2004: 67-73).

Henri Lefebvre'in Sosyolojisi ve Bu Alandaki Eserlerinin Kritiği

Henri Lefebvre, 20. yüzyılın önemli Fransız sosyologlarından biridir ve sosyal teorinin ve eleştirel düşüncenin önemli bir figürü olarak kabul edilir. Lefebvre'in çalışmaları, toplumsal mekânın ve günlük yaşamın analizine ve bu kavramların kapitalist toplumun eleştirel incelenmesine odaklanmıştır. Bu makalede, Henri Lefebvre'in sosyolojisi incelenecek ve onun temel kavramları ve eleştirel analizi ele alınacaktır. Henri Lefebvre, sosyolojide günlük yaşam, toplumsal mekân ve mekânsal ilişkiler gibi temel kavramlara odaklanarak sosyal teorinin önemli bir boyutunu geliştirmiştir. Lefebvre, toplumsal yapıların ve ilişkilerin analizinde diyalektik bir yaklaşım benimseyerek, materyalist bir bakış açısını vurgular. Onun çalışmaları, kapitalist toplumun mekânsal düzenlemelerini ve günlük yaşamın toplumsal dinamiklerini anlamamıza yardımcı olur (Brenner 2009: 353-377).

Henri Lefebvre'in en önemli katkılarından biri, toplumsal mekânın analizidir. Ona göre, toplumsal mekân sadece fiziksel bir alan değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin ve pratiklerin bir ürünüdür. Lefebvre, kentsel dönüşüm, kentsel planlama ve mekânsal politikalar gibi konuları ele alarak, mekânın toplumsal yapılar üzerindeki etkisini inceler (Brenner 2009: 356-357). Lefebvre, günlük yaşamın analizini yaparak, kapitalist toplumun ideolojik ve kültürel yapılarını sorgular. Ona göre, günlük yaşam, sadece bireylerin rutin eylemlerinden ibaret değildir, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin ve güç dinamiklerinin bir yansımasıdır. Lefebvre'in günlük yaşam eleştirisi, bireylerin yaşadığı deneyimlerin ve alışkanlıkların nasıl toplumsal yapılar tarafından şekillendirildiğini gösterir. Henri Lefebvre'in sosyolojisi, eleştirel bir yaklaşıma dayanır. Onun çalışmaları, kapitalist toplumun eleştirel bir analizini yaparak, mevcut toplumsal yapıların ve ilişkilerin eleştirisini yapar. Lefebvre'in sosyolojisi, toplumsal değişim ve dönüşüm için alternatifler arayanlar için önemli bir kaynak olarak kabul edilir (Merrifield

2013: 17-19). Henri Lefebvre'in sosyolojisi, toplumsal mekân, günlük yaşam ve eleştirel analiz gibi temel kavramlar üzerine odaklanır. Onun çalışmaları, kapitalist toplumun eleştirel bir analizini yaparak, toplumsal değişim ve dönüşüm için yeni ufuklar açar. Lefebvre'in sosyolojisi, bugün hala güncelliğini koruyan ve toplumsal düşüncenin gelişimine önemli katkılarda bulunan bir paradigma olarak kabul edilir (Gardiner 2012: 37-62).

Henri Lefebvre ömrü boyunca 60 kitap ve 300 civarında makale yazmıştır. Bunlar içinde şu yapıtlar vardır: Yeni Mistisizmin Saldırı ve Savunma Pozisyonları (1925), Karl Marx'tan Seçilmiş Parçalar (1934), Gizemli Bilinç (1936), Uluslara karşı milliyetçilik (1937), Hitler iktidarda, Almanya'daki beş yıllık faşizmin değerlendirmesi (1938), Hegel'den Seçilmiş Eserler (1938), Lenin'in Hegel Diyalektiği Üzerine Defterleri (1938), Nietzsche (1939), Diyalektik Materyalizm (1940), Varoluşçuluk (1946), Biçimsel mantık, diyalektik mantık (1947), Marx ve Özgürlük (1947), Descartes (1947), Biçimsel mantık, Diyalektik mantık, Sosyal baskılar (1947), Gündelik Hayatın Eleştirisi (1947), Kuzeyin Don Juan'ı: Üç perdelik oyun (1947), Marksizm (1948), Marx'ın Düşüncesini Bilmek (1948), Pascal Cilt I (1949), Diderot (1949), Fransa ve ABD'de Bilgi ve Sosyal Eleştiri, Felsefi Düşünce (1949), Estetiğe katkı (1953), Pascal Cilt II (1954), Rabelais (1955), Pignon (1956), Anti-Marksizm'in talihsizliklerinde bir belirsizlik felsefesi (1956), Lenin'in düşüncelerini bilmek (1957), Marksizm'in güncel sorunları (1958), Devrimci romantizm (1958), Somme ve Geri Kalanı (1959), Gündelik Yaşamın Eleştirisi II, Gündelik Yaşam Sosyolojisinin Temelleri (1961), Campan Vadisi - Kırsal Sosyoloji Çalışması (1963), Marx , "filozoflar" koleksiyonu (1964), Métaphilosophie (1965), Komünün Bildirisi (1965), Pyrénées (1966), Dil ve Toplum (1966), Marx'ın Sosyolojisi (1966), Pozisyon: Teknokratlara karşı (1967), Şehir Hakkı (1968), Modern dünyada günlük yaşam (1968), Patlama: Nanterre'den Zirveye (1969), Kırsaldan kente (1970), Kentsel Devrim (1970), Tarihin sonu (1970), Günlük hayatın bir romancısı (1970), Farklılaştırıcı Manifesto (1971), Yapısalcılığın Ötesinde (1971), Marksist Düşünce ve Şehir (1972), Kapitalizmin Hayatta Kalması (1973), Mekânın Üretimi (1974), Evrim veya Devrim (1974), Hegel, Marx, Nietzsche veya gölgelerin krallığı (1975), Hatalar Zamanı (1975), Devrim artık eskisi gibi değil (1978), Modern Devletin Çelişkileri, Devletin Diyalektiği (1978), Varlık ve Yokluk (1980), Gündelik Yaşamın Eleştirisi, III. Moderniteden modernizme (1981), Moderniteden modernizme: Gündelik yaşamın metafelsefesi için (1981), Ritimanalitik Proje İletişimleri (1985), Bugün Marksist Olmak (1986), Solcu Bir Kültürel Politikaya Doğru: Marx'ın Ölümünün Yüzüncü Yılında Yapılan Açıklamalar (1988), Navarrenx Grubu ile vatandaşlık sözleşmesi (1990), Serbest konuşma (1991), Ritim analizinin unsurları: Ritim

bilgisine giriş (1992), Moderniteye Giriş: On İki Prelüd (1995), Kentler Üzerine Yazılar (1996), Pirene Köylü Toplulukları (2014), Keyif Mimarisine Doğru (2014). Henri Lefebvre’in en bilinen eserlerinden bazılarını ele alarak bir kritik yapabiliriz:

“Eleştirel Düşünce ve Toplumsal Gerçeklik” (Critique of Everyday Life, içinde): Bu eser, Lefebvre’in en önemli ve etkili çalışmalarından biridir. Günlük yaşamın eleştirel bir analizini sunar ve kapitalist toplumun ideolojik ve kültürel yapılarını sorgular. Ancak, bazı eleştirmenler, eserin bazen ağır ve erişilmez bir dil kullanması ve tekrarlayıcı olması nedeniyle okunması zor olabileceğini belirtmişlerdir (Lefebvre 1991: 1-10). “Üretim İdeolojisi” (The Production of Space): Bu kitap, Lefebvre’in mekânın toplumsal üretimi üzerine önemli bir tez sunar. Ancak, bazı eleştirmenler, eserin çok kapsamlı olması ve bazı bölümlerinin karmaşık olması nedeniyle okuyucular için zorlayıcı olabileceğini belirtmişlerdir. “Toplumsal Mekânın Üretimi” (The Production of Urban Space): Bu kitap, kentsel mekânın toplumsal ve politik yapıları üzerine derinlemesine bir inceleme sunar. Ancak, bazı eleştirmenler, eserin bazen teorik olarak aşırı yoğun olduğunu ve okuyucular için zorlayıcı olabileceğini belirtmişlerdir. “Eleştirel Sosyal Teori” (Critical Social Theory): Bu eser, Lefebvre’in sosyal teorisinin eleştirel bir analizini sunar. Genel olarak, Henri Lefebvre’in eserleri, derinlikli ve çığır açıcı bir analiz sunmalarıyla tanınırken, bazı eleştirmenler, eserlerinin zaman zaman ağır bir dil kullanması ve tekrarlayıcı olması nedeniyle okuyucular için zorlayıcı olabileceğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, Lefebvre’in eserleri, toplumsal teori ve eleştirel düşünceye önemli katkılarda bulunmuş ve günümüzde hala ilgi görmektedir.

Henri Lefebvre, 1930’larda öncülüğünü yaptığı “Gündelik Hayatın Eleştirisi” düşüncesiyle önemli bir katkı yapmıştır. Lefebvre, gündelik yaşamı, yanılısama ile hakikatin, güç ile çaresizliğin kesiştiği bir alana dönüştürmüş ve bu alanda sürekli dönüşüm ve çatışmanın meydana geldiğini vurgulamıştır. Gündelik yaşam, vücudun doğal ritimleri, fizyolojik ve sosyal ritimlerin poliritmik bir demeti olarak tanımlanır. Lefebvre, gündelik yaşamın teknoloji ve üretime göre geri kaldığını ve 20. yüzyılın ortalarında kapitalizmin gündelik yaşamı sömürgeleştirecek kadar değiştiğini savunmuştur. Buna karşın, Lefebvre, herkes tarafından paylaşılan bu gündelik bölgesinde, toplumsal boş zaman vaatlerinin özeleştirisiyle insanların gündelik yaşamlarını anlamaları ve devrim yaratmaları gerektiğini öne sürmüştür. Gündelik yaşamın eleştirisi, kapitalizmin günlük yaşamda devrim yaratmadığı takdirde insanların kendini gerçek anlamda ifade edemeyeceğini ve yaşam kalitesinin düşeceğini savunmuştur. Lefebvre’in gündelik yaşam üzerine çalışması, Fransız teorisinde ve politikada oldukça etkili olmuştur. Özellikle, Mayıs 1968’deki öğrenci isyanları gibi politik olaylarda ve dijital teknoloji ve bilgi

konularında yazan bilim insanları üzerinde etkili olmuştur. Gündelik yaşamın eleştirisi, günümüzde bile dijital teknolojinin ve bilgi iletişim teknolojilerinin gündelik yaşam üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmacılar için önemli bir referans noktası olmuştur (Lefebvre 2012: 11-23).

Lefebvre, felsefi yazılarının önemli bir bölümünü, toplumsal üretim ilişkilerinin yeniden üretimi olarak adlandırdığı kavramda mekânın (üretimnin) rolünü anlamaya adanmıştır. Bu fikir, *Uzay Üretimi* adlı kitabın ana argümanını oluşturur ve *Kapitalizmin Hayatta Kalması* başlıklı eserde bir tür başlangıç olarak yazılmıştır. Lefebvre, doğal mekândan (“mutlak mekân”) daha karmaşık mekân ve akışlara kadar farklı mekân üretim tarzlarının (yani mekânsallaştırma) olduğunu ileri sürer. Her bir tarihsel modun, gündelik pratikler ve algılar, mekânın temsilleri veya teorileri ve zamanın mekânsal tahayyülü arasında üç bölümlü bir diyalektik olarak analiz edilmesi gerektiğini savunur. Lefebvre'in Mekânın Üretimindeki argümanı, mekânın sosyal bir ürün veya mekânsal pratikleri ve algıları etkileyen karmaşık bir sosyal yapı olduğu yönündedir. Her toplumun ve üretim tarzının belirli bir mekânı, kendi mekânını ürettiğini savunur. Lefebvre'in bu konsepti eleştirilmiştir; örneğin, Manuel Castells tarafından *The Urban Question*'da eleştirilmiştir. Bu eleştirilere birçok yanıt *The Survival of Capitalism* adlı eserde verilmiştir. Bazıları, bu eleştirilerin Lefebvre'yi uzun ve teorik olarak yoğun *The Production of Space* kitabını yazmaya teşvik ettiğini ileri sürmektedir. Michal Murawski ise “Gerçekte Mevcut Başarı: Ekonomi, Estetik ve (Hala-) Sosyalist Şehirciliğin Özgüllüğü” başlıklı makalesinde, Lefebvre'in gerçekten var olan sosyalizmi reddetmesini eleştirmiştir, sosyalist devletlerin farklı alanlar ürettiğini göstermeye çalışmıştır (Murawski 2018: 907-937).

Lefebvre'in eleştirel felsefesini Frankfurt Okulu'nun Eleştirel Kuramı'ndan ayıran şey, “tamamen yönetilen toplum” ve “aklın çöküşü” gibi kategorilerin eğilimler olarak doğru olduğunu anlar, ancak yeni bir bütünlük olarak ele alındığında tek taraflı olduğunu belirtir. Lefebvre'in en acil amacı, gerçek deneyimi yeniden ele geçirmek ve somutun soyut altında ezilmesini, en güçlü biçimde teknoloji ve onun eşlikçisi yönetim tarafından temsil edileni serbest bırakmaktır. Ancak, Adorno'nun son dönemine benzemeksizin, arayışını sanat alanıyla sınırlamayı reddeder. Ve negatif diyalektikle uyum içinde olsa da Lefebvre da diyalektiğin, zıtlıkların birleştirilmesiyle yeni bir kimlik oluşturarak geçmişi korurken dönüştürmediğini ve Adorno'nun yaptığı gibi ilerleme ideolojisini reddetmekte nihilizmi benimsemediğini ve mevcut koşulların ötesine geçme olasılığına ilişkin kötümserliği takip etmediğini vurgular. Bu bir gözü kara iyimserlik mi? Hayır, çünkü Lefebvre'in felsefesi, geçen yüzyılın yenilgilerinin kalıcı olduğu ve entelektüelin toplumsal ve siyasi pratikle ilgilenmeyi reddetmeyi haklı

çıkardığı tezini reddeder; bu açıdan, Lefebvre, entelektüelin tarihsel bir bakış açısına bağlı olması gerektiğini ısrarla savunan Sartre ile aynı saftadır, hatta tuzakları tanıdığı halde. Sonuçta, bize zorlu ve karışık bir yol sunar, ancak somut günlük yaşam deneyiminin yeniden tesis edilmesine, bir başlangıç noktası olarak alınmaya değer bir yol sunar (Aronowitz 2007: 154).

“Gündelik Hayatın Eleştirisi” hakkında son derece açıklayıcı bir önsöz yazılmıştır. Bu kitabınki kadar tuhaf bir durum, kendisininiki kadar tuhaf bir kader. Henri Lefebvre, Adorno, Bloch, Lukacs veya Marcuse gibi “eleştirel Marksizm”in önde gelen teorisyenleri arasında yer alabiliyorsa, bunu büyük ölçüde Gündelik Hayatın Eleştirisi’ne borçludur ve yine de bu çalışma hem bilinmektedir hem de bilinmemektedir. Belki de Lefebvre’in icatlarından para kazanamayacak kadar dahi bir tamirciye sahip olması nedeniyle; çimlenmelerini umursamadan tohumlarını rüzgâra atan kararsız bir ekimciye benzer bir şey. Yoksa katı yapıların aksine, yapılar ve modellerle detaylandırılmış, beton, yekpare ve güven verici mantığın aksine, akışkanlık ve belirsizlik sınırında, dolaşan düşünce, rapsodik düşünce olan bu Lefebvrian üslubundan mı kaynaklanıyor? Yaklaşımı boyunca, karst kabartmasında olduğu gibi ancak yeniden canlanmalar ortaya çıktığında görünür hale gelen bir yeraltı dolaşımı vardır. Gündelik hayata yönelik eleştiriler de bunlardan biridir. Hatta bu üçlü bir yeniden diriliştir, çünkü 1947’deki cilt 1962’de Cilt II, Gündelik Yaşam Sosyolojisinin Temelleri, ardından 1981’de Moderniteden Modernizme (Gündelik Yaşamın Bir Metafelsefesi İçin) III. Cilt takip etmiştir. Yabancılaşma ve modernite üzerine düşüncelerinin teorik kesişimi olan Gündelik Yaşamın Eleştirisi, onun entelektüel köklerinin derinliklerinden çıkan ufuk açıcı bir metindir ve aynı zamanda savaş sonrası ana araştırmasının da öncüsüdür. Eğer onu Lefebvrian düşüncenin bütünü içine yerleştirmek istiyorsak, “La Consciousness mystified”e (1936) doğru gitmemiz ve “Introduction to Modernity”e (1962) geri dönmemiz gerekecek (Lefebvre 1991: 9).

Lefebvre’in Düşünceleri

Henri Lefebvre’in düşünceleri özellikle “Gündelik Hayat”, “Anlar”, “Kendiliğindenlik”, “Şehirlilik”, “Kentsel Devrim”, “Mekân”, “Küreselleşme ve Devlet”, “Gizemli Bilinç” vb. anahtar kavramlarıyla özdeşleşmiştir. Henri Lefebvre’in Gündelik Hayatın Eleştirisi’nin 1. Cildi’ni Birleşmiş Milletler’in kuruluşuyla başlatıp Ronald Reagan’ın ilk döneminde, 1981’de 3. Cilt ile tamamlaması, gerçekten şaşırtıcıdır. Arada, 1961’de, kitle tüketimi gerçekten patlama yapmaya başladığı sırada 2. Cilt’i kaleme aldı. (Bazı öğrencileri Paris’in bulvarlarını barikatladığı sırada Modern Dünyada Günlük Yaşamı adlı kitabı da yazdı.) Bu oldukça uzun bir zaman dilimiydi, oldukça büyük bir projeydi; barış ve uzlaşma çağı ile başlayıp soğuk savaş ve karşı kültür hareketleri döneminden geçerek neo-muhafazakâr bir tepki ortamında

gelişmiştir. 1947'deki açılış hareketi, bir köylü adamınki gibiydi, hatta kendini Paris sokaklarında tekrar bulduğunda, eyaletlerde öğretmenlik yaptıktan sonra Centre National de Recherche Scientifique (CNRS) için çalışırken, CNRS'de Lefebvre köylü sorununa odaklandı. Fransa, İtalya ve Doğu Avrupa'da tarımsal reform üzerine araştırmalar yaptı ve sermayenin "ilkel birikimi" ile Marx'ın Sermayenin 3. Cildi'nde asılı kalan kırsalın sorunlarına odaklandı. Lefebvre her zaman köylülüğün sosyalist tarihinde önemli bir yer tuttuğunu hissetti; Mao'nun 1949'daki Çin devrimi dramatik bir onay sundu (Merrifield 2006: 1-2). (Ancak Fransız Komünist Partisi, yoksul Lefebvre'in köylü emeğinden pek etkilenmedi. Kırsal sorun, onlara göre, Marksist değil Ricardocu bir sorundu!)

Lefebvre, modern şehirlerin eleştiririni olarak tanındı. Onun bakış açısına göre şehirler, toplumsal yaşamı parçalayan ve felce uğratan teknokratik yapıları; bu durumun kökleri, kapitalist üretim ilişkilerine yönelik işlevselci kentsel yönelimden kaynaklanıyordu. Bu, şehirlerin "organik büyümesinde" bir kırılmaya yol açtı. Modern öncesi dönemin aksine, bunlar toplumun ve mekânın uzun vadeli ortak gelişimi yoluyla daha ziyade daha büyük ölçekte ve kısa zaman dilimlerinde daha radikal müdahaleler yoluyla ortaya çıktılar; Lefebvre'e göre bunlar ekonomik, politik ve teknik gelişmeler ve nedenleri ile bağlantılıydı. Mekânların işlevselleştirilmesi ve özelleştirilmesi aynı zamanda toplumun parçalanmasına da yol açmaktadır; bu, örneğin modern şehirlerdeki insanların anonimleştirilmiş bir arada yaşamasında ve bireyselleştirilmiş çalışmalarında görülebilmektedir. Onun diyalektik materyalizmi detaylandırmasında bireysel ve somut praksis merkezi bir yer tutar. Alternatif bir sosyal antropoloji öneren Henri Lefebvre, gündelik hayatın, yalnızca yönetici sınıf tarafından kolektif hayata empoze edilen özellikleri yeniden üretmeye hizmet ettiği kapitalizmde oynadığı rolden kurtarılması ihtiyacını destekledi. Alışkanlık, özgün olmayan ve tarih dışı zamansallığıyla, verili toplumsal ilişkileri yeniden üretmekten ve sürdürmekten başka bir şey yapmaz. Gündelik yaşam, iktidara ait geleneklerin ve yalanların çökeldiği bir tür yeraltı deposudur; bireysel hayal gücü ve yaratıcılığın kendi özerk ifadesinin yollarını bulmasını engelleyen engel de burada bulunur. Bu nedenle sanata olan ilgisi, özerkliğinden çok, gündelik yaşamın gelenekselliğinin temelsiz karakterini gösterebilen estetik ifadenin bir aracı olarak anlaşıldı. Modern sanat, gündelik yaşamın bastırılmasının koşullarını yaratır. Bu teoriler, Lefebvre'in gençliğinde yer aldığı sürrealist hareketin deneyimine ve yansımasına gönderme yapmaktadır. "Gündelik Hayatın Eleştirisi" (1947, 1961, 1981) üçlemesi bu düşüncüyü derinlemesine sunar.

Çalışmaları, çağdaş sosyal teori ve felsefe üzerinde derin etkiler bırakmış ve birçok disiplin üzerinde önemli bir iz bırakmıştır. Lefebvre'in sosyolojisi ve felsefesi, özellikle mekân, modernitenin eleştirisi, günlük yaşam ve toplumsal ilişkilerin yeniden değerlendirilmesi gibi konularda önemli katkılar yapmıştır. Lefebvre'in sosyolojisi, özellikle mekânsal ilişkilere odaklanır. Onun gözünden bakıldığında, mekân sadece fiziksel bir alan değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerin ve güç dinamiklerinin bir ürünüdür. Bu nedenle, mekânın nasıl organize edildiği ve deneyimlendiği, toplumsal yapıların anlaşılmasında hayati bir öneme sahiptir. Lefebvre, bu bağlamda “meydanlar”, “sokaklar” ve “konutlar” gibi mekânsal kavramları incelerken, bunların toplumsal ilişkiler üzerindeki etkilerini vurgular. Modernitenin eleştirisi, Lefebvre'in çalışmalarında önemli bir tema olarak karşımıza çıkar. Ona göre, modernite, sadece teknolojik ilerleme ve ekonomik büyüme anlamına gelmez; aynı zamanda bireylerin ve toplumların yaşamlarını sıkıştıran, standartlaştıran ve parçalayan bir güçtür. Lefebvre, bu standartlaşma ve parçalanmanın günlük yaşamda nasıl hissedildiğini ve nasıl direnişle karşılanabileceğini araştırır. Lefebvre'in günlük yaşamın incelenmesi, onun felsefi düşüncesinde de önemli bir rol oynar. Ona göre, günlük yaşam, toplumsal ilişkilerin temelini oluşturur ve bu nedenle dikkatle incelenmelidir. Ancak, günlük yaşamın monotonluğu ve alışkanlık haline gelen rutinleri, bireylerin ve toplumların potansiyelini engeller. Lefebvre, günlük yaşamın sıradanlığını kırarak, onun altında yatan toplumsal yapıları ve çelişkileri açığa çıkarır. Sonuç olarak, Henri Lefebvre'in sosyolojisi ve felsefesi, mekânın sosyal yapılar üzerindeki etkilerini vurgulayan, modernitenin eleştirisini yapan ve günlük yaşamın önemini tartışan zengin bir düşünce geleneğini temsil eder. Onun çalışmaları, toplumsal değişim ve dönüşüm süreçlerini anlamak için önemli bir kaynak olarak kabul edilir ve günümüzde hala ilgiyle incelenmektedir.

Onun mirası ve kalıcı etkisi, sadece mekânın toplumsal ve eleştirel analizdeki önceliklendirilmesinde en etkili ve belirleyici teorisyen olmasıyla değil, aynı zamanda günlük yaşamın analizi, modernite, şehre dair hak ve kentsel konulara yaptığı katkılarla da tanınmaktadır. O, birçok disiplin ve alan üzerinde araştırmaları etkilemeye ve ilham vermeye devam etmektedir; bunlar kırsal ve bölgesel çalışmalar, sosyoloji, coğrafya, siyaset, felsefe ve kentsel çalışmaları içerir. Lefebvre'in Marksizm'e olan bağlılığı; anahtar kavramların tanımı, tartışılması, genişletilmesi ve uygulanmasına dair dogmatik olmayan ve hümanist yaklaşımı ve bu kavramların çeşitli analizlerine- kırsal ve kentsel, devlet, mekân ve politika, modernite ve günlük yaşam- entegrasyonu, onu yapısalcı etkiler altındaki Fransız Akademisi ve Fransa Komünist Partisi'nde zaman zaman çatışmalı bir ilişkiye ve bazen marjinalleşmeye götürdü.

Partideki yaygın yapısal determinizme karşı anti-Stalinist tutumu ve uyumlu olmayan muhalefeti, onun parti üyesi olduğu otuz yıl boyunca ihraç edilmesine neden oldu, ancak 1960'ların başından itibaren Strasbourg Üniversitesi'nde sosyoloji profesörü olarak ve sonraki yıllarda Nanterre'deki yeni üniversitede, Mayıs 1968 öğrenci isyanını ilham veren ve etkileyen en saygın öğretmenlerden ve entelektüellerden biri haline geldi. Lefebvre'in o zamandan sonra yaptığı işler, hala Marksist diyalektiğe ve eleştiriye bağlı olsa da giderek kentsel, mekânın toplumsal üretimi, günlük yaşam, modernite ve kapitalizmin hayatta kalışına odaklandı. Bunlar arasında, şehre dair hak kavramının tanıtılması ve mekânın toplumsal üretimi, çeşitli kentsel bilimciler ve teorisyenler için son derece etkili olmuş ve Lefebvre'in çalışmaları bütün olarak, bir dizi alanda şehir üzerine yapılan araştırmalar tarafından giderek daha fazla benimsenmekte, uyarlanmakta ve genişletilmektedir.

Onun ana siyasi önerisi, toplumların kendi alanlarını bilinçli olarak üretme kapasitesini ve ihtiyacını savunan, “şehir hakkı” olarak adlandırdığı şeydi. Lefebvre, modern dünyanın analizine ilişkin olarak Karl Marx, Georg Wilhelm Friedrich Hegel ve Friedrich Nietzsche'nin düşüncelerinin açtığı soruları yanıtlamaya çalışmıştır. Araştırmalarının ana hatları kapitalizmin incelenmesine, günlük yaşamın eleştirisine ve mekânın üretimine odaklanmaktaydı. Bu kavramlar tüm farklı sosyal deneyimlerin toplumsal yeniden üretiminin ifade edilme biçimini açıklamaya çalışan, yazar tarafından icat edilen yeni terimlerdi. Çeşitli sol yayınlardaki gazetecilik faaliyetleri onun genç bir Marksist filozof olduğunu ve kendi kuşağının Fransız düşüncesi üzerinde büyük etkisi olduğunu ortaya çıkardı. 1928'de, Stalinist disipline tabi aşırı katı yapıyı terk etmeden önce, on yıl boyunca görev yaptığı Fransız Komünist Partisi'ne katıldı. Aynı zamanda Karl Marx'ın kendi ana diline ilk çevirmenlerinden biri olarak da tanınmaktadır. Henri Lefebvre'in temel düşünceleri şu başlıklar altında özetlenebilir: Mekânın Toplumsal Üretimi; Lefebvre, mekânın sadece fiziksel bir olgu olmadığını, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin ve güç dinamiklerinin bir ürünü olduğunu savunur. Ona göre, mekânın üretimi ve kullanımı, toplumsal yapıların ve ideolojilerin bir yansımasıdır. Gündelik Yaşamın Eleştirisi; Lefebvre, günlük yaşamın monotonluğunu ve alışılmışlığını sorgular. Gündelik yaşam, bireylerin ve toplumların yaşamlarını sürdürdüğü alandır ve toplumsal yapıların anlaşılması için önemlidir. Ancak, günlük yaşamın rutinleri, bireylerin potansiyelini engelleyebilir ve toplumsal değişimleri önleyebilir. Modernite ve Eleştirisi; Lefebvre, modernitenin sadece teknolojik ilerleme ve ekonomik büyüme değil, aynı zamanda bireylerin ve toplumların yaşamlarını standartlaştıran ve parçalayan bir güç olduğunu iddia eder. Moderniteyi eleştirirken, insanların yaşam alanlarının nasıl düzenlendiği ve deneyimlendiği üzerinde durur. Şehre Dair Hak;

Lefebvre'in en önemli kavramlarından biri olan "Şehre Dair Hak", şehirde yaşayanların kentsel mekânın üretimine ve yönetimine katılma hakkı olduğunu savunur. Bu kavram, şehir planlaması ve politikalarında katılımcılığı vurgular. Marxist Düşünce ve Eleştirel Yaklaşım; Lefebvre, Marksist bir bakış açısıyla sosyal ve ekonomik yapıları analiz eder. Ancak, dogmatik olmayan bir yaklaşım benimser ve Marksist düşünceyi insanın özgürlüğü ve yaşam kalitesi için bir araç olarak kullanır. Yapısal Determinizme Karşı Duruş; Lefebvre, yapısal determinizmi reddeder ve insanın toplumsal yapıları şekillendirme ve değiştirme yeteneğini vurgular. Bireylerin ve toplumların, mevcut koşullara meydan okuyarak ve alternatifler oluşturarak değişimi etkileyebileceğine inanır. Sosyal Mekânın Üretimi; Lefebvre'ye göre, mekân sadece fiziksel bir alan değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin ve pratiklerin üretildiği bir alandır. Bu nedenle, mekânın nasıl organize edildiği ve kullanıldığı, toplumsal yapıların anlaşılması için kritik öneme sahiptir.

Henri Lefebvre'ye Yöneltilen Eleştiriler

Henri Lefebvre'in bazı düşünceleri, tartışmalı ve eleştirel bir şekilde de incelenmiştir. Bazı eleştirmenler, Lefebvre'in analizlerinin ekonomik boyutunu yeterince ele almadığını iddia ederler. Özellikle Marksist geleneğe bağlı olmasına rağmen, Lefebvre'in ekonomik ilişkilerin rolünü ve kapitalist sistemin mekânsal düzenlemeler üzerindeki etkilerini daha derinlemesine ele almadığı belirtilir. Lefebvre'in mekânı sadece fiziksel bir olgu olarak değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin bir ürünü olarak görmesi takdir edilir. Ancak, bazı eleştirmenler, onun analizlerinin kültürel ve ideolojik boyutları yeterince ele almadığını ve bu alanlardaki etkileşimleri gerektiği kadar derinlemesine incelemeyi savunurlar. Lefebvre'in bazı kavramları ve tezleri, genellemeler ve soyutlamalarla doludur. Özellikle "Şehre Dair Hak" gibi kavramlar, uygulamada zorluklar ve belirsizliklerle karşılaşabilir. Bazı eleştirmenler, Lefebvre'in teorik çerçevesinin pratik uygulanabilirliği konusunda endişelerini dile getirirler. Lefebvre'in siyasi etkinlikleri, özellikle de 1960'ların öğrenci isyanı sırasında rol alması, bazılarının akademik analizine zarar verdiğini düşünmektedir. Onun politik duruşu ve pratiği, bazı eleştirmenlere göre, akademik tarafsızlık ve nesnelliğe zarar vermiş olabilir. Lefebvre'in kapitalizmi evrensel bir şekilde eleştirmesi, bazı eleştirmenlerce eleştirilir. Onun alternatifleri ve pratik çözümleri konusundaki belirsizliği, eleştirmenler tarafından eksiklik olarak değerlendirilir. Kapitalizmin aşılması ve daha adil bir toplumun kurulması için somut önerilerin ve stratejilerin eksikliği eleştirilir. Henri Lefebvre'n düşünceleri, eleştirel bir değerlendirmeyi hak eder ve onun teorileri üzerindeki tartışmalar, toplum bilimlerinde ve sosyal hareketlerde devam etmektedir. Eleştiriler, Lefebvre'in çalışmalarının daha derinlemesine anlaşılmasına ve

geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Henri Lefebvre'in düşünceleri, birçok filozof ve sosyal teorisyen üzerinde derin bir etki bırakmıştır. Foucault, Lefebvre'in mekân ve güç ilişkileri üzerine yaptığı çalışmalardan etkilenmiştir. Özellikle Foucault'un "heterotopya" kavramı, Lefebvre'in mekâna yaklaşımından izler taşır.

David Harvey, kentsel ve mekânsal eleştirileriyle tanınan bir sosyal teorisyendir. Lefebvre'in "Şehre Dair Hak" kavramı ve kentsel mekânın toplumsal üretimi üzerine yaptığı çalışmalar, Harvey'nin eserlerinde belirgin bir şekilde görülür. Edward Soja, Lefebvre'in mekânın toplumsal üretimi ve "Üçlü Diyalektik" yaklaşımından etkilenmiştir. Özellikle Soja'nın "üçlü mekân" kavramı, Lefebvre'nin düşüncesine dayanır. Neil Smith, kentsel coğrafya ve mekânsal adalet konularında önemli çalışmalar yapmıştır. Lefebvre'nin kentsel mekânın toplumsal üretimi üzerine yaptığı analizler, Smith'in eserlerinde belirgin bir şekilde görülür. En tanınmış öğrencilerinden birisi de Fransız Sosyolog Jean Baudrillard'tır. Lefebvre, "Toplumsal ilişkilerin varoluş tarzı nedir?" sorusuna Mekânın Üretimi'nde şu yanıtı verecektir: "İlişkiler destek olmadan var olamaz ve bu destek maddi alt tabakadır." Toplumun gelişimi ancak "kent toplumu" (kentli) ilişkisiyle düşünülebilir. Toplum, sosyal yaşamı yansıtır. O eserlerinde Organizmacılığı, evrimciliği, sürekliliği ve şehirciliği eleştirir. Sonuç olarak, Henri Lefebvre'in çalışmaları, çağdaş sosyal teori ve kentsel çalışmalar üzerinde derin bir etki bırakmıştır. Onun düşünceleri, mekânın toplumsal yapılar üzerindeki etkisini vurgulayan, günlük yaşamın analizini yapan, modernitenin eleştirisini sunan ve kentsel mekânın demokratikleşmesi için çağrı yapan özgün bir bakış açısı sunar. Henri Lefebvre'in mirası, günümüzde hala tartışılmakta ve incelenmektedir ve sosyal bilimler alanında ileri araştırmalara ilham vermeye devam etmektedir.

SONUÇ

Henri Lefebvre'in sosyolojik yaklaşımı, gündelik hayatın eleştirisi üzerine odaklanmasıyla modern toplumun temellerini sorgulamada önemli bir perspektif sunar. Onun analizleri, günlük yaşamın sadece bireylerin kişisel deneyimlerinden ibaret olmadığını, aynı zamanda toplumsal yapıların ve güç ilişkilerinin bir yansıması olduğunu vurgular. Bu makalede, Lefebvre'in gündelik hayatın eleştirisini nasıl kullandığına dair bir inceleme yapıldı ve onun perspektifinin toplumsal değişimin anlaşılmasında ve alternatif sosyal düzenlerin hayal edilmesinde nasıl önemli bir rol oynadığına dikkat çekildi.

Lefebvre'in çalışmaları, gündelik yaşamın eleştirisini merkeze alarak toplumsal yapıları ve mekânsal pratikleri derinlemesine incelemiştir. Bu yaklaşım, bireylerin günlük yaşamlarında

karşılaştıkları deneyimlerin nasıl toplumsal ilişkilerle ve ideolojik yapılarla bağlantılı olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak, Lefebvre'in sosyolojisi, gündelik hayatın eleştirisini kullanarak toplumsal değişim için bir platform sağlamış ve alternatif bir sosyal düzenin mümkün olduğunu öne sürmüştür.

Bu makale, Lefebvre'in sosyolojisinin önemli bir yönü olan gündelik hayatın eleştirisini vurgulamıştır. Onun perspektifi, günlük yaşamın sadece rutin eylemlerden ibaret olmadığını, aynı zamanda toplumsal yapıların ve güç dinamiklerinin bir yansıması olduğunu gösterir. Bu çerçevede, Lefebvre'in analizleri, toplumsal değişimin anlaşılmasında ve alternatif sosyal düzenlerin hayal edilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu makale, Lefebvre'in sosyolojisinin gündelik hayatın eleştirisini nasıl kullandığını açıklamış ve onun çalışmalarının toplumsal düşünceye katkısını vurgulamıştır.

KAYNAKÇA

- Adler, P. A., Adler, P. ve Fontana, A. (1987). Everyday Life Sociology, *Annual Review of Sociology*, 13 (1), 217-235.
- Aronowitz, S. (2007). The Ignored Philosopher and Social Theorist: On the Work of Henri Lefebvre, *Situations*, 2 (1), 133-155.
- Brenner, N., Elden, S. (2009). Henri Lefebvre On State, Space, Territory, *International Political Sociology*, 3 (4), 353-377.
- Elden, S. (2004). *Understanding Henri Lefebvre*, Londra: A&C Black.
- Gardiner, M. E. (2012). Henri Lefebvre And The 'Sociology of Boredom', *Theory, Culture & Society*, 29 (2), 37-62.
- Gottdiener, M. (1993). A Marx For Our Time: Henri Lefebvre and The Production of Space, *Sociological Theory*, 11 (1), 129-134.
- Kalekin-Fishman, D. (2013). Sociology of Everyday Life, *Current Sociology*, 61 (5-6), 714-732.
- Kipfer, S., Goonewardena, K. (2013). Urban Marxism and The Post-Colonial Question: Henri Lefebvre and 'Colonisation', *Historical Materialism*, 21 (2), 76-116.
- Lefebvre, H. (1991). *Critique of Everyday Life. Volume I. Introduction*, Traduction Anglaise, Londra: Verso.
- Lefebvre, H. (1991). *The Critique of Everyday Life Volume I*, J. Moore (Çev.), London: Verso.
- Lefebvre, H. (2003). *The Urban Revolution*, ABD: U of Minnesota Press.
- Lefebvre, H. (2012). *Gündelik Hayatın Eleştirisi*, I. Ergüden (Çev.), İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2012). *Introduction to Modernity*, Londra-New York: Verso Books.
- Merrifield, A. (2002). Henri Lefebvre: A Socialist in Space, M. Crang ve N. Thrift (Ed.), *Thinking Space* içinde (167-182), UK: Routledge.
- Merrifield, A. (2006). *Henri Lefebvre: A Critical Introduction*, UK: Routledge.

Merrifield, A. (2013). *Henri Lefebvre: A Critical Introduction*, UK: Routledge.

Murawski, M. (2018). Actually-Existing Success: Economics, Aesthetics, and the Specificity of (Still-)Socialist Urbanism, *Comparative Studies in Society and History*, 60 (4), 907-937.

Wells, H. K. (1972). Alienation and Dialectical Logic, *Kansas Journal of Sociology*, 8 (1), 7-32.

EKLER

Kaynak: <https://i0.wp.com/thecharnelhouse.org/wp-content/uploads/2017/02/henri-lefebvre-interview.jpeg?fit=563%2C563&ssl=1> (Erişim: 09.02.2024).

Kaynak: <https://www.pandora.com.tr/images/urun/326/326067b.jpg> (Erişim: 08.02.2024).